

Nr 50.

Warszawa, d. 14 Grudnia 1929 r.

Ogóln. zbioru № 401.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, Krak.-Przedmieście 5 m. 4, tel. 114-26. Adres telegr.: „Metalowcy—Warszawa“.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką w kraju: Złp. 5 kwartalnie. Nr. pojedynczy gr. 50.

Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY” bezpłatnie.

Aleksander ROTHERT

25 lat praktyki w dziedzinie

RACJONALIZACJI PRODUKCJI i BIUROWOŚCI

Korespondencja, Zakup, Składy. — Rachunkowość, Kalkulacja. — Biuro Techniczne, Normalizacja. — Urządzenie Warsztatów. — Oświetlenie, ogrzewanie, Siła, Transport. — Przygotowanie Produkcji, Rozdział Robót, Terminy. — Organizacja pracy, Kontrola wydajności i jakości. — Płace i stosunki z robotnikami. — Władze przedsiębiorstwa, podział pracy i kompetencji. — Sprzedaż, ceny i katalogi. — Statystyka i wyzyskanie jej dla usprawnienia produkcji i zbytu.

Adres: WARSZAWA, Mokotowska 37. Telefon 98-36.

Inżynier mechanik i elektrotechnik. Dr. h. c. nauk technicznych, em. profesor Politechniki Lwowskiej.

DORADCA ORGANIZATOR

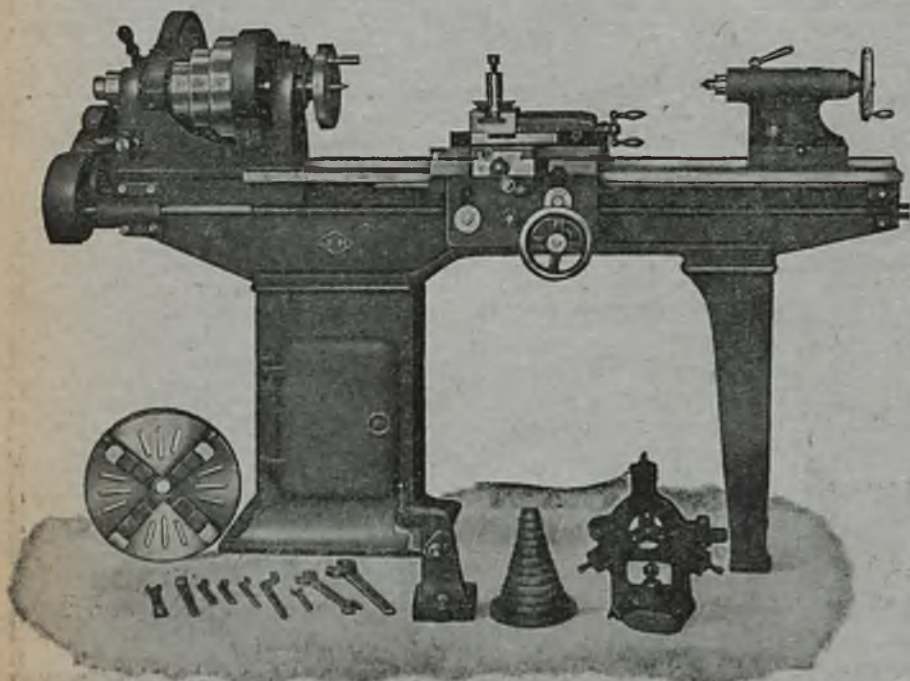
Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki s. A.

WARSZAWA, MARSZAŁKOWSKA 46

Wytwórnice w PRUSZKOWIE i Zakłady Przemysłowe „P O R Ę B A”

Skrót telegraficzny: „PMECHANICS”

Telefony: 106-06, 106-22, 106-13, 106-99 i 435-11

ZAKRES FABRYKACJI:

1. Obrabiarki do metali i drewna różnych typów.
2. Narzędzia precyzyjne do metali.
3. Obrabiarki i narzędzia specjalne dla przemysłu wojennego i kolejnictwa.
4. Przyrządy: podzielnice uniwersalne, przyrządy do frezowania i szlifowania na tokarkach, i m a d ł a maszynowe i warsztatowe.
5. Naczynia kuchenne emaljowane i surowe, odlewy sanitarne emaljowane.
6. Odlewy maszynowe, cylindry parowozowe, rury żeliwne wodociągowe i kanalizacyjne, odlewy dla centralnego ogrzewania.
7. Piece żeliwne, gwoździe i drut.

PROSPEKTY I OFERTY
NA ŻĄDANIE.

OSKF

w **Poznanlu**, ul. Gwarna 20
 „ **Katowicach**, ul. 3 Maja 23
 ODDZIAŁY: „ **Lodzi**, ul. Piotrkowska 142
 we **Lwowie**, ul. Sykstuska 2
 w **Krakowie**, ul. Wiślna 9

SZWEDZKIE ŁOŻYSKA KULKOWE, Sp. z o. o. **WARSZAWA**, Wierzbowa 8.

DOSTAWA: ŁOŻYSK ROLKOWYCH I ROLKOWYCH DO WSZELKICH MASZYN ORAZ KOMPLETNYCH DRZĄDZEŃ PĘDNIANYCH.

ODLEWY STALOWE ELEKTRO-STAL

Wszelkie odlewy stalowe
z modeli własnych i odbiorców.

WYKONYWA
TOW. PRZEM. ZAKŁ. MECH.
LILPOP, RAU & LOEWENSTEIN
SP. AKC.
WARSZAWA, UL. BEMA 65.

Tow. Akc. **J. JOHN** w Łodzi

WYRABIA JAKO SPECJALNOŚĆ:

Transmisje i części transmisyjne; **Koła** zębate; **Naprężacze pasów** i t. p. Konstrukcja lekka i solidna; wykonanie wzorowe; minimalne zużycie siły i smarów. Dostawa normalnych części z zapasu.

Tokarki szybko tnące, konstrukcji nowoczesnej wykonane najdokładniej, o wysokości kłów 150, 230 i 300 mm i długości toku do 3 metrów. Łby rewolwerowe, lunety, uchwyty samocentrujące. **Imadła** równoległe o szerokości szczęk 100 mm.

Wiertarki słupowe 32 i 40 mm.

Kalandry wszelkiego rodzaju dla przemysłu **włókienniczego i papierniczego** jak: rolkowe, frycyjne, wodne, matowe, **finiszowe** prasy nieckowe (Muldenpressen). Wykonanie pierwszorzędne, w niczem nieustępujące najdroższemu zagranicznemu kalandrom. Około 200 kalandrów w ruchu. **Reparacja walców**, obtaczanie, szlifowanie i obijanie bawełną jutą lub papierem.

Śruby z nakrętkami wszelkiego rodzaju.

Kotły żeliwne oryg. Strebela do ogrzewań centralnych.

Rusztys ekonomiczne podług własnego systemu i **odlewy** według nadesłanych modeli lub rysunków.

Własne biura sprzedaży:

WARSZAWA	LWÓW	KRAKÓW	POZNAŃ	KATOWICE	LUBLIN	GDANSK
Jerozolimska 51	Zyblikiewicza 39	Basztowa 24	Cieszkowskiego 8.	Ks. Damrota 6	Cicha 6	Fahrenheitstr. 2

Nr 50.

Warszawa, d. 14 Grudnia 1929 r.

Ogóln. zbioru № 401.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, Krak.-Przedmieście 5 m. 4, tel. 114-26. Adres telegr.: „Metalowcy—Warszawa“.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką w kraju: Złp. 5 kwartalnie. Nr. pojedynczy gr. 50.

Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY” bezpłatnie.

TREŚĆ NUMERU: Posiedzenie Rady P. Z. P. M. — Nadzwyczajne Zgromadzenie Walne Członków P. Z. P. M. — Obniżenie opłaty stempowej. — W sprawie rzeczowych świadczeń wojennych. — Czas pracy woźnego. — Sytuacja w polskim przemyśle obrabiarkowym. — Stan przemysłu metalowego w październiku 1929 r. — Udział kapitałów amerykańskich w tow. Lilpop, Rau i Loewenstein. — Przemysł żarówek elektrycznych. — Daleki wschód a M. W. K. T. — Kronika. — Ceny.

JAN MEYERHOLD

Prezes Zarządu Zakładów Przemysłu Stalowego MEYERHOLD
Członek Rady Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych

zmarł w Sosnowcu dn: 7 grudnia 1929 r.

Pogrzeb odbył się w Sosnowcu dn. 10 grudnia 1929 r.

Życiorys ś. p. Jana Meyerholda, zasłużonego przemysłowca polskiego, zamieścimy w następnym numerze naszego czasopisma.

Redakcja „Przemysłu Metalowego”.

POSIEDZENIE RADY P. Z. P. M.

W poniedziałek dn. 16 grudnia r. b. o godzinie 17 m. 30 w lokalu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, ul. Traugutta 4, w Warszawie, odbędzie się posiedzenie członków Rady Związku z następującym porządkiem obrad:

- 1) Zatwierdzenie protokołu posiedzenia z dnia 9. X. r. b.
- 2) Sprawozdanie dyirekcji z działalności Związku za październik i listopad r. b.
- 3) Stan finansowy na 1. XII. 1929 r.
- 4) Sprawozdanie z Powszechnej Wystawy Krajowej.
- 5) Sprawy wnoszone na Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie w dn. 16 grudnia r. b.
- 6) Sprawozdanie członków Rady o stanie przemysłu metalowego w oddziałach i grupach zawodowych Związku.
- 7) Sprawy bieżące.
- 8) Wnioski członków.

Członkowie Rady, którzy nie będą mogli przybyć na powyższe posiedzenie, proszeni są usilnie o zakomunikowanie pisemnie informacji ośnośnie p. 6, które są podstawą oświadczeń składanych Rządowi i wiadomości ogłaszanych w prasie o stanie przemysłu metalowego.

NADZWYCZAJNE ZGROMADZENIE WALNE CZŁONKÓW POLSKIEGO ZWIĄZKU PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH.

W poniedziałek dn. 16 grudnia 1929 r. o godzinie 20-ej w lokalu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, ul. Traugutta 4, w Warszawie, odbędzie się Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie członków Związku z następującym porządkiem obrad:

- I. Otwarcie Zgromadzenia przez prezesa Rady oraz wybór przewodniczącego i sekretarza.
- II. Zatwierdzenie protokołu Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia z dnia 1. VI. 1929 r.
- III. Sprawozdanie prowizoryczne z działalności w r. 1929.
- IV. Plan działania na 1930 r.
- V. Projekt budżetu na 1930 r.
- VI. Zmiany w statucie Związku.
- VII. Sprawy bieżące.
- VIII. Wnioski członków, zgłoszone w myśl statutu.

Powyższe Zgromadzenie Walne na podstawie art. 34 statutu zwołane jest w jednym terminie i będzie prawomocne bez względu na liczbę członków obecnych.

OBNIŻENIE OPŁATY STEMPOWEJ.

W № 83 Dziennika Ustaw z r. b. pod poz. 620 ukazało się Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 20 listopada 1929 r. w sprawie opłaty stempowej od obrotu papierami wartościowymi następującej treści.

§ 1. Stawka 0,2%*), przewidziana w art. 79 (ustępie pierwszym pod literą „a“) ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o opłatach stempowych (Dz. U. R. P. № 98, poz. 570), zostaje obniżona na 0,1%.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie dnia 1 stycznia 1930 r. i będzie obowiązywało do dnia 31 grudnia 1930 r. włącznie.

W SPRAWIE RZECZOWYCH ŚWIADCZEŃ WOJENNYCH.

W № 83 Dziennika Ustaw z r. b. pod poz. 621 ukazało się Rozporządzenie Ministrów: Spraw Wojskowych, Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa, Komunikacji i Robót Publicznych z dnia 23 listopada 1929 r. w sprawie wykonania art. 12, 13, 32, 36 i 48 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 sierpnia 1927 r. o rzeczowych świadczeniach wojennych następującej treści.

§ 1. Do udzielania danych, określonych w art. 12 i 13, oraz do wykonywania w przedsiębiorstwach czynności związanych z pełnieniem obowiązków, wymienionych w art. 32, 36 i 48, powinny przedsiębiorstwa, obowiązane do świadczeń, wyznaczać stałe na żądanie właściwych władz państwowych z pośród swego personelu pełnomocników, upoważnionych do występowania wobec wspomnianych władz imieniem przedsiębiorstw i dających gwarancję dochowania tajemnicy przy pełnieniu wymienionych wyżej czynności.

Żądania władz wystosowane do pełnomocników mają moc wiążącą odnośnie przedsiębiorstwa.

Ustanawianie powyższych pełnomocników następuje w porozumieniu z właściwymi władzami państwowymi.

§ 2. Sposób wyznaczania pełnomocników oraz tryb załatwiania przez nich czynności, zażądanych przez władze państwowe, określa instrukcje wydane przez zainteresowanych ministrów.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

CZAS PRACY WOŹNEGO.

Tygodnik łódzki „Prawda“ w № 49 z dn. 8 grudnia r. b. zamieścił pod powyższym tytułem wiadomość o wyroku Sądu Apelacyjnego, zatwierdzonym przez Sąd Najwyższy, którą przytaczamy w całości.

Jak wiadomo w myśl art. 16 ustawy z dn. 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, praca w godzinach nadliczbowych ma być wynagradzana 50-cio procentowym względnie 100 procentowym dodatkiem do płacy normalnej. Z tego tytułu wystąpił o odszkodowanie woźny, żądając zasądzenia od pozwanej firmy około 9000 złotych za pracę w godzinach nadliczbowych, gdyż pełniąc funkcję woźnego przez 6 lat, zmuszony był pracować ponad 8 godzin dziennie, froterując podłogi i chodząc na posyłki. Sąd Najwyższy zatwierdził wyrok Sądu Apelacyjnego oddalający powództwo, wychodząc z założenia, że

dzięki specyficznym funkcjom związanym ze stanowiskiem woźnego, nie mogą tu mieć zastosowania ogólne przepisy ustawy. Natomiast praca woźnego „z natury rzeczy jest najbardziej zbliżona i winna być przyrównana do pracy osób, zatrudnionych pilnowaniem zakładów pracy, a wykonywujących w czasie pilnowania inną przerywaną pracę dodatkową“.

Z tego też względu w związku z przepisami Rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 26 stycznia 1922 roku normującej czas pracy tych funkcjonariuszy, przedsiębiorca jest uprawniony do przedłużenia czasu pracy woźnego nawet do 12 godzin dziennie. Prawo do odszkodowania nie przysługuje woźnemu z tego tytułu nawet wówczas, gdy przedłużenie czasu pracy nastąpiło bez zgody organów inspekcji pracy, aczkolwiek ta okoliczność może mieć znaczenie przy ewentualnym zastosowaniu względem przedsiębiorcy sankcji karnych. (*Orzecznictwo Sądów Polskich. Tom ósmy. Zeszyt 11. Listopad 1929 r. Nr. 554*).

SYTUACJA W POLSKIM PRZEMYŚLE OBRABIARKOWYM.

Względy oszczędnościowe skłoniły rząd do poniechania w preliminarzu budżetowym na rok 1930/31 całego szeregu kredytów inwestycyjnych, a między innymi również i kredytów na zakup obrabiarek. Ponieważ przedsiębiorstwa państwowe są jednym z najważniejszych odbiorców polskiego przemysłu obrabiarkowego, przeto, wskutek przewidywanego braku zamówień ze strony przedsiębiorstw państwowych, sytuacja polskiego przemysłu obrabiarkowego zapowiada się na najbliższą przyszłość bardzo niepomyślnie.

Celem należytego zobrazowania stanu przemysłu obrabiarkowego w Polsce zwróciliśmy się do p. inż. J. Piotrowskiego, dyrektora S. A. Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki, który podzielił się z nami następującymi uwagami.

W okresie powszechnego u nas dążenia do wytworzenia równowagi w życiu gospodarczym i znalezienia sposobu wzmoczenia wydajności produkcji, a tem samem jej potania i rentowności, ważną jest rzeczą zaznaczyć się z jednym z najpotężniejszych czynników decydujących o powodzeniu produkcji, jakim jest rozwój konstrukcji i budownictwa maszyn, a w szczególności obrabiarek.

W każdym zakresie pracy, czy to w wytwórni parowozów i wagonów, silników lub maszyn rolniczych, aeroplanów i samochodów, maszyn do szycia lub rowerów, broni i amunicji i t. p. — bezpośrednim narzędziem pracy jest obrabiarka. Ona decyduje o sposobie obróbki części, o prędkości wykonania, organizacji pracy i t. p. Postęp w fabrykacji polega przede wszystkim na zastosowaniu coraz doskonalszych i wydajniejszych obrabiarek.

Rzeczywistymi organizatorami światowej produkcji są te kraje, które budują u siebie obrabiarki. To też rola ta przypada obecnie Stanom Zjednoczonym, Niemcom i Anglii, które, opierając się na swoim przemyśle obrabiarkowym i na fachowcach z tym przemysłem związanych, z łatwością w każdym niemal punkcie kuli ziemskiej mogą przy odpowiedniej konjunkturze stworzyć i uruchomić dowolny warsztat pracy. Jak dalece ich własny przemysł maszynowy opiera się na rodzimym przemyśle obrabiarkowym, można wnioskować z tego, że kraje te, chociaż są eksporterami obrabiarek na cały świat, same zużywają większą część swojej własnej produkcji, a mianowicie: Stany Zjednoczone ok. 80%, a Niemcy 65%.

*) Która dotyczy opłaty od umów o sprzedaż akcji, kuksów lub innych papierów wartościowych o niestałym oprocentowaniu (*przyp. Red.*).

Śmiało twierdzić można, że kraj, który nie buduje dla siebie maszyn, nie może uchodzić za kraj samodzielny pod względem przemysłowym.

Polska, dla której przemysł metalowy jest przemysłem narodowym, opartym na olbrzymich bogactwach przyrodzonych, obowiązana jest do stworzenia przemysłu maszynowego, w celu uniezależnienia wszystkich gałęzi swojej wytwórczości przemysłowej od obcej produkcji narzędzi pracy.

Potrzeba własnego budownictwa maszyn jest u nas odczuwana, to też pomimo bardzo trudnych warunków i braku odpowiednich środków, powstał cały szereg przedsiębiorstw w tej dziedzinie pracujących ze względem powodzeniem, chociaż częstokroć nie w równym tempie.

Rozmiary produkcji obrabiarek w Polsce są skromne. Wartość rocznej produkcji sięga 6 000 000 do 8 000 000 złotych, co stanowi 1/100 produkcji Stanów Zjednoczonych, 1/70 produkcji Niemiec i 1/5 eksportu obrabiarek ze Szwajcarii, która je buduje, pomimo że nie ma odpowiednich naturalnych bogactw. Wwóz obrabiarek do Polski z zagranicy sięga rocznie 18 000 000 złotych. Stwierdzić trzeba jednakże, że zarodek przemysłu obrabiarkowego w Polsce stoi na zdrowych podstawach i pod względem technicznym nie ustępuje średniemu niemieckiemu przemysłowi. Dziś można nabyć w Polsce wszystkie niemal najwięcej używane typy tokarek, strugarek, frezarek, wiertarek i t. p. Oczywiście, przemysł polski nie może obecnie zaspokoić całkowitego różnorodnego zapotrzebowania Polski, co zresztą nie byłoby zapewne możliwym nawet w przyszłości; z tego względu wwóz najnowszych typów maszyn z krajów, które tymczasem w budownictwie maszyn wyprzedzają Polskę, jest naogół pożytecznym.

Istnienie jednak rodzimego przemysłu obrabiarkowego jest bezwzględnie konieczne, nie tylko z punktu widzenia zaopatrywania kraju w maszyny, lecz i ze względu na podniesienie poziomu technicznego kraju, wykształcenie fachowców dla przemysłu metalowego w dziedzinie obróbki, stworzenie ośrodków konstrukcyjnych dla dania polskim technikom i inżynierom śmiałości w rozstrzyganiu codziennych zagadnień technicznych i organizacyjnych i t. p. Oczywiście musi tu istnieć nieustanna współpraca z techniką wojskową, kolejową i t. p.

Dzisiejsze hasło wstrzymania się z inwestycjami, tak w przemyśle prywatnym jak i rządowym, wywołane obecną sytuacją gospodarczą, może się odbić fatalnie, gdyby było fałszywie zrozumiane, na całym przemyśle maszynowym, a w szczególności obrabiarkowym.

Hasło to należy rozumieć jako konieczność powstrzymania się od tworzenia nowych przedsiębiorstw, a przede wszystkim konkurencyjnych, i nie rozszerzania istniejących. Natomiast cała uwaga winna być skierowana na zapewnienie istniejącym przedsiębiorstwom dostatecznego kapitału obrotowego i na usprawnienie ich w celu osiągnięcia rentowności. Tak rozumiana sanacja jednak, bez inwestycji „zamiennych“, to znaczy polegających na wymianie mniej produkcyjnych lub zużytych maszyn na nowe i więcej wydajne, jest nie do pomyślenia.

Nie wyobrażamy sobie na przykład amerykańskiej fabryki samochodów, posiadającej licznych współzawodników, któraby dla sanacji swojej produkcji zgodziła się w przeciągu paru lat zaniechać systematycznej zamiany mniej wydajnych typów obrabiarek na

nowe, więcej wydajne, które nieustannie zjawiają się na rynku amerykańskim. Taka sanacja przyprawiłaby ją o bankructwo. To też inwestycje zamiennie, nie zmierzające do rozszerzania przedsiębiorstwa i możliwie nie przekraczające przewidywanych rocznych odpisów amortyzacyjnych, a więc nie wymagających nowych kapitałów, nie tylko nie są sprzeczne z wyżej wymienionym hasłem, ale przeciwnie — są nieodwołalną koniecznością gospodarczą. Zaniechanie tego rodzaju inwestycji nie tylko zabiłoby nasz istniejący przemysł obrabiarkowy i w przededniu podpisania umowy polsko-niemieckiej otworzyłoby już niczem nie skrepowaną możliwość zalania Polski obrabiarkami i maszynami niemieckimi, nie tylko pozbawiłoby Polskę osiągniętej już części samodzielności przemysłowej, ale podkopałoby nawet sprawność całego przemysłu metalowego.

Sądzę więc, iż interes gospodarczy kraju wskazuje na konieczność raczej pewnego zwężenia zakresu produkcji, lecz nie pozbawienia przedsiębiorstw możliwości odnawiania i ulepszania istniejącego uzbrojenia w nowe obrabiarki, które przede wszystkim powinny być nabywane w Polsce, o ile to ze względów technicznych będzie celowe.

Pamiętajmy, że wwóz wszelkich maszyn do Polski w 1928 roku z samych tylko Niemiec wynosił około 160 000 000 złotych!

Sądzę więc, że w preliminarzach przedsiębiorstw prywatnych i państwowych na najbliższe lata pozycja renowacji maszyn nie powinna być i — mam nadzieję — nie będzie skreślona.

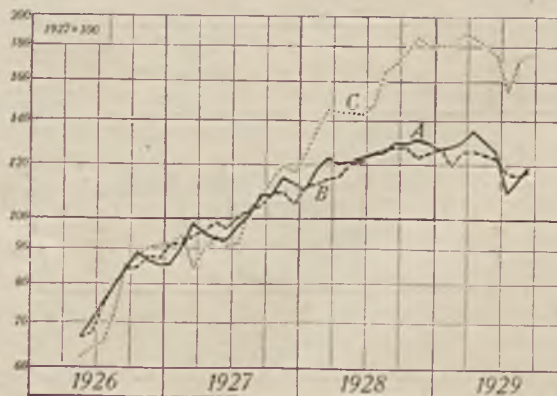
STAN PRZEMYSŁU METALOWEGO W PAŹDZIERNIKU 1929.

Instytut Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen charakteryzuje w następujący sposób, dodając wykresy, stan przemysłu metalowego w październiku 1929 r.

Przemysł metalowy zlekka zwiększył w październiku produkcję w porównaniu z wrześniem przy poziomie jednak niższym o 4,9% w porównaniu z rokiem ubiegłym.

Utrzymujący się od lipca niski poziom wytwórczości podnosi się stale, jakkolwiek bardzo nieznacznie. Przyczyną tego zjawiska jest stosunkowo wysoki

Zatrudnienie w przemyśle metalowym, maszynowym i elektrotechnicznym.
Skala logarytmiczna.

- A — przemysł metalowy w ścisłym znaczeniu.
- B — przemysł maszynowy.
- C — przemysł elektrotechniczny.

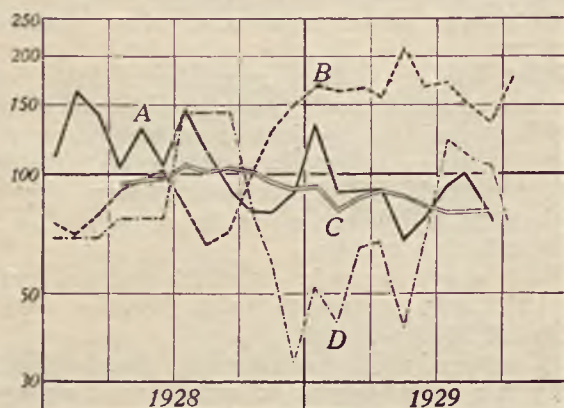
jeszcze w październiku poziom zamówień w większości działów tego przemysłu, związanych z budownictwem

(rury wodociągowe, gazowe i zlewowe, odlewy ogrzewalnicze, gwoździe) oraz znaczny dopływ zamówień na przedmioty służące gospodarstwu domowemu (naczynia żeliwne i blaszane, odlewy kuchenne). Fabryki śrub i nitów odczuwają bardzo silnie postępujący stale spadek zamówień rządowych, wobec czego ogólne rozmiary zamówień zmniejszyły się bardzo znacznie w porównaniu z rokiem ubiegłym. Nieco spóźniony w roku bieżącym sezon zbytu blachy ocynkowanej sprawił, że bardzo znaczne w lipcu — wrześniu jego rozmiary skurczyły się gwałtownie w październiku.

Przemysł maszyn rolniczych.

II półrocze 1928 = 100.

Skala logarytmiczna.

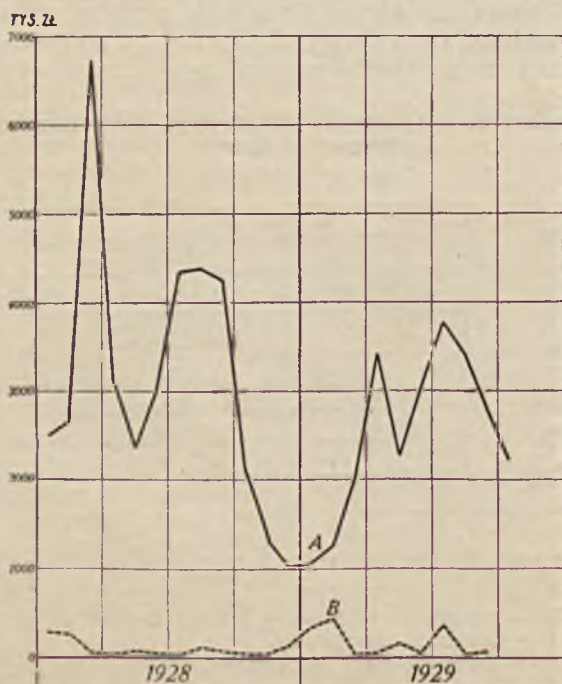

A — zamówienia krajowe, B — stan zapasów, C — zatrudnienie, D — przewozy kolejowe maszyn rolniczych.

W przemyśle maszynowym znaczniejsze zmiany nie zaszły. Zapotrzebowanie, wyjąwszy niektóre działy (tabor kolejowy, maszyny dla przemysłu cementowego), były bardzo szczupłe. W dalszym ciągu bardzo ciężki był stan przemysłu obrabiarkowego. W większości

Przywóz i wywóz maszyn rolniczych.

(Pozycje miesięcznej statystyki handlu zagranicznego 932—957).

A — przywóz, B — wywóz.

działów przemysłu maszynowego zapasy rosły. Znaczący był to zwłaszcza w przemyśle maszyn rolniczych przy produkcji, utrzymującej się na poziomie niemal niezmiennym od kilku miesięcy i przy szybkim spadku zamówień.

Trudne położenie rolnictwa wzmocniło na rynku polskim sytuację przemysłu zagranicznego, posługującego się dumpingiem kredytowym.

W przemyśle elektrotechnicznym rozmiary produkcji, jakkolwiek zmniejszone w porównaniu z wiosną, nie były jednak niższe niż przed rokiem. Rozmach produkcyjny tej gałęzi, podsycany przez optymistyczną ocenę rynku ze strony przemysłu, dla którego zwłaszcza rok ubiegły był okresem niezwyklej pomyślności, trwał przy b. ostrej konkurencji w niektórych zwłaszcza działach. W handlu nagromadziły się zapasy dość znaczne, wskazując na przeciążenie rynku wielką ilością wytworów tego przemysłu. Na bardzo wysokim poziomie utrzymywały się jedynie zamówienia na elektromotory.

UDZIAŁ KAPITAŁÓW AMERYKAŃSKICH W TOW. LILPOP, RAU I LOEWENSTEIN.

W dniu 6 b. m. podpisana została umowa między Towarzystwem Standard Steel Car Corporation a Towarzystwem Lilpop, Rau i Loewenstein. Przewiduje ona, że Tow. Lilpop dostarczać będzie kolejom polskim tabor kolejowy na warunkach dziesięcioletniego kredytu wzamian za obligi pożyczkowe, które obejmowane będą po kursie *al pari* przez Standard Steel Car Corp. bez żyrta Tow. Lilpop. Amerykanie otwierają kredyt do wysokości 40 milionów dolarów. Każda partja obligów będzie spłacana przez polskie Ministerstwo Komunikacji konsorcjum amerykańskiemu w dwudziestu półrocznych ratach.

Dalszy punkt umowy dotyczy powiększenia kapitału zakładowego Lilpopa i przejęcia nowej emisji przez Amerykanów. Dotychczasowy kapitał Towarzystwa, wynoszący 12 400 000 zł., zostaje zmniejszony do kwoty 8 400 000 zł., a równocześnie zostają wydzielone z majątku Towarzystwa na rzecz dotychczasowych akcjonariuszów place przy ul. Książęcej, niepotrzebne dla fabryki a posiadające znacznie wyższą wartość od przyjętej w bilansie sumy 4 milionów zł. Otrzymany w ten sposób kapitał 8 400 000 złotych podwojony zostaje przez wydanie nowej emisji, którą obejmuje Standard Steel Car Corp.

Jednocześnie Towarzystwo amerykańskie udziela dotychczasowemu prezesowi Zarządu Tow. Lilpop, Rau i Loewenstein p. Andrzejowi Rotwandowi dożywotniej i nieodwołalnej plenipotencji do głosowania na wszystkich ogólnych zebraniach w imieniu pakietu akcji Tow. Standard Steel Car C-o, co świadczy o wybitnym zaufaniu kontrahentów zagranicznych do dotychczasowego kierownictwa Zakładów, a równocześnie jest gwarancją, że nowa grupa zamierza prowadzić przedsiębiorstwo po dotychczasowej linii związania interesów Towarzystwa z interesami kraju.

Umowa z Amerykanami jest poważną operacją kredytową, Standard Steel Car Corp. jest największym towarzystwem budowy wagonów w Stanach Zjednoczonych Ameryki, należącym w 100 proc. do p. Mellona, piastującego od szeregu lat stanowisko ministra finansów Stanów.

Dowiadujemy się dalej w tej sprawie, że w tym samym dniu minister komunikacji inż. Alfons Kühn podpisał umowę z firmą Lilpop, Rau i Loewenstein na dostawę wagonów 'towarowych i osobowych dla

Polskich Kolei Państwowych, w miejsce starej umowy z roku 1920, ponieważ umowa ta nie została jeszcze w całości wykonana i pozostałe do dostawy z tej umowy wagony stanowią przedmiot wspomnianej wyżej nowej umowy.

Zakłady Lilpopa dostarczać będą kolejom polskim od 1700 do 2000 wagonów towarowych i od 100 do 101 wagonów osobowych rocznie.

Jak się dowiadujemy, decydującą rolę w doprowadzeniu do urzeczywistnienia całokształtu transakcji odegrał p. Dewey, doradca finansowy rządu polskiego.

PRZEMYSŁ ŻARÓWEK ELEKTRYCZNYCH.

Uroczystości, związane z 50-leciem żarówki Edisona zwróciły uwagę na tę gałąź przemysłu, to też warto zapoznać się z jej organizacją na rynku światowym.

Najbardziej zcentralizowanym ze wszystkich przemysłów świata jest niewątpliwie przemysł żarówek elektrycznych, który dzięki przejściu najważniejszych patentów skupiony jest w rękach kilku grup producentów. Przemysł ten posiada na rynku światowym stanowisko uprzywilejowane, gdyż wskutek stale rosnącego zapotrzebowania na żarówki, produkcja poszczególnych fabryk, rosnąca z roku na rok, znajduje łatwy zbył, a układ kartelowy fabryk żarówek daje im monopolistyczne stanowisko na rynku tego artykułu.

Roczny obrót handlowy żarówkami ocenić można na 1,5 do 1,9 miljarda złotych, z czego na Stany Zjednoczone wypada 45 — 50%, Niemcy 15 — 20%, Holandję 8 — 9%, Anglię 7 — 8%, Japonię 4 — 5%, Rosję 4 — 5%. Zważywszy, że amerykańscy producenci żarówek posiadają poważne udziały w europejskim przemyśle żarówek, można śmiało twierdzić, że znaczna większość przemysłu żarówek na świecie kontrolowana jest przez Amerykanów.

Wedle obliczeń National Electric Light Association, ogłoszonych w „Electrical World“ z d. 22 czerwca 1929 r., zbył żarówek w Stanach Zjednoczonych wyniósł w 1928 roku 322 mil. sztuk, z czego 312 mil. sztuk było żarówek normalnych, a 10 mil. sztuk — żarówek węgłowych. Obok tego sprzedano 277 mil. sztuk żarówek miniaturowych i żarówek do oświetlenia prądem o małym woltażu. W tej ilości znajduje się 42 mil. sztuk żarówek do oświetlenia reklamowego i 112 mil. sztuk żarówek do samochodów.

Światowa roczna konsumpcja normalnych żarówek obliczona była przez Amerykanów w 1927 r. na 600 mil. sztuk, z czego zużyto w Europie 200 mil. sztuk, a w Stanach Zjednoczonych — 305 mil. sztuk.

Wedle statystyki, ogłoszonej przez Electric Lamp Manufacturers Association, europejska produkcja żarówek wyniosła w 1927 r. 200 mil. sztuk. Wedle tego samego źródła zużycie żarówek w Europie przedstawia się następująco: Anglja 38 mil. sztuk, Francja 46 mil. sztuk, Niemcy 60 mil. sztuk, Włochy 18 mil. sztuk, Belgja 7 mil. sztuk, Holandja, Austria i Szwecja po 5 mil. sztuk, Norwegja, Danja i Węgry po 3 mil. sztuk.

Jeżeli chodzi o stosunki na rynkach eksportowych, to pomimo swej olbrzymiej produkcji Stany Zjednoczone odgrywają tu dość małą rolę, albowiem niemal całą produkcję konsumują one na rynku wewnętrznym, a ledwie 2 1/2% wytwórczości idzie na eksport.

Pierwsze miejsce wśród eksporterów żarówek zajmuje Holandja, za nią idą Niemcy, Austria, Japonja i Stany Zjednoczone.

Poniższa tabela ilustruje rozwój eksportu żarówek w latach 1913 — 1928 (w mil. złotych).

	1913	1925	1928
Holandja	16,8	78,7	85,3
Niemcy	101,5	56,5	73,2
Austria	9,5	22,3	28,4
Anglja	6,5	21,8	23,2
Japonja	—	8,0	18,6
Stany Zjednocz.	5,5	13,2	18,2
Węgry	—	—	14,9
Czechosłowacja	—	2,9	7,8
Francja	3,8	14,5	7,2
Szwajcaria	1,5	3,9	6,0
Włochy	0,3	0,1	3,4
Belgja	—	1,7	1,5
Szwecja	0,25	0,8	0,6

Najpoważniejszymi producentami żarówek są: Osram Komm.ges., N. V. Philips Gloeilampenfabriken, Compagnie des Lampes, Electric Lamp Manufacturers Association „Elma“, Licht A. G. Vereinigte Glühlampen Fabriken, Vereinigte Glühlampen und Elektrizitäts A. G., General Electric Corporation.

Osram Kommanditgesellschaft (Niemcy).

Koncern ten powstał w pierwszych latach powojennych przez połączenie się najważniejszych fabryk żarówek w Niemczech. W skład koncernu weszły fabryki żarówek, należące do Siemens & Halske, A. E. G. (Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft) i Deutsche Gas-Glühlicht A. G. Niezależnie od wymienionych wyżej fabryk koncern Osram kontroluje następujące towarzystwa w Niemczech: Radium Elektrizitäts A. G. w Wipperfürth (50% akcyj tego towarzystwa jest w portfelu koncernu Osram), Wolfram Lampen A. G. w Augsburgu (79%), Tschöpelner Werke A. G. (99,9%) i A. G. für Elektrizitätsindustrie „Agelinus“ (100%).

Poza granicami Niemiec koncern Osram kontroluje następujące fabryki:

Nazwa	Prod. roczna w milion. szt.	Udział koncernu Osram w kapit. zakład.
Polska Żarówka Osram S. A., Warszawa	1,8	większość
Osram Fabrica de Lampadas, Madryt	6,0	100%
Osram A. G., Praga	2,4	większość
Drammens Lampenfabrik A. G., Oslo	1,2	60%
Licht A. G. Vereinigte Glühlampenfabriken, Goldau	?	25%
Vertex Elektro-Werk G.m.b.H., Wiedeń	?	50%
Nordisk Glödelampe Industri, Kopenhaga	0,12	50%
A. B. Elektrowerken, Stockholm	1,80	większość
Soc. Edison Clerici Fabbrica Lampade	?	88%

Kapitał koncernu Osram wynosi 2 milj. marek kapitału firmowego, 38 mil. marek kapitału komandytowego i 10 milionów marek kapitału rezerwowego. Z tego kapitału 33 1/3% znajduje się w rękach Towarzystwa Siemens & Halske A. G., 33 1/3% w rękach A. E. G., 16 2/3% posiada Dom Bankowy Kopel & Co., 16 2/3% International General Electric Corporation.

Koncern Osram skupia w swoich rękach 1/3 produkcji żarówek w Niemczech, reszta produkcji należy do towarzystw J. Pintsch A. G., Bergman-Elektrizitäts

werke oraz Radium Electricitäts A. G.; 50% akcji Radium Electr. A. G. należy do koncernu Osram.

N. V. Philips Gloeilampenfabriken. (Holandia).

W latach wielkiej wojny, w czasie której produkcja żarówek we wszystkich krajach znacznie obniżyła się, nastąpił wielki rozwój zakładów towarzystwa Philips w Eindhoven w Holandji. Towarzystwo to powstało w 1891 roku, a produkcję żarówek metalowych rozpoczęło w 1907 roku. W 1920 roku towarzystwo Philips przejmuje zakłady fabryczne fabryki żarówek „Volt“ w Tilburg w Holandji. Jakie znaczenie posiada towarzystwo to na rynku światowym, może świadczyć cyfra dziennej produkcji żarówek w zakładach holenderskich Philipsa, która wynosiła w 1928 roku 250 000 sztuk.

Poza granicami Holandji towarzystwo Philips kontroluje następujące przedsiębiorstwa:

	udział w %
Polskie Zakłady Philips S. A.	100%
Licht A. G. Vereinierte Glühlampenfabriken w Goldau	25%
Philips A. G., Praga	100%
Skandinaviska Glödlampfabriken, Nyköping	?
La Lampe Electrique, Bruksela	40%
Societa Edison Clerici Fabbrica Lampade	12%
Lorentz & Co. A. G., Berlin	10%
G. Kärger A. G. für Werkzeugmaschinen, Berlin (łącznie z C. Lorenz i J. Pintsch A. G.)	większość

Obok towarzystwa N. V. Philips pracuje w Holandji Splendor Gloeilampenfabriken w Nijmegen, którego dzienna produkcja nie przekracza 15 000 sztuk. Towarzystwo to przystąpiło w ubiegłym miesiącu do koncernu Philipsa.

Compagnie des Lampes. (Francja).

Koncern ten założony został w 1921 roku przez Compagnie Française pour l'Exploitation des Procédés Thomson-Houston i Compagnie Générale d'Electricité.

W 1929 roku Compagnie des Lampes przyjęła dwie fabryki należące do Compagnie Lorraine des Lampes i Société Lacarrière pour la fabrication des Lampes Electriques à Incandescence. Zajmując w ten sposób na rynku francuskim stanowisko niemal monopolowe, bo obejmujące przeszło 80% produkcji, Compagnie des Lampes wyrabia żarówki marki „Mazda“.

„Elma“. (Anglia).

W 1919 roku połączyły się wszystkie ważniejsze fabryki żarówek w Anglii, zakładając koncern pod nazwą „Electric Lamp Manufacturers Association“ w skrócie „Elma“. W skład koncernu weszły następujące fabryki (w nawiasie podana jest marka wytwarzanych żarówek): Metro-Vick Supplies Ltd. (Cosmos), Pope's Electric Lamp Co., Ltd. (Elasta), British Thomson Houston Co., Ltd. (Mazda), Neron Lamps Ltd. (Neron, fabryka ta należy do koncernu Osram); Orion Lamps Ltd. (Orion), General Electric Co. Ltd. (Osram), Philips Lamps Ltd. (Argenta), Edison Swan Electric Co., Ltd. (Royal Edison), Siemens Electric Lamps & Supplies Ltd. (Siemens), Tungsram Electric Lamp Works Ltd. (Tungsram).

Poza koncernem „Elma“ stały w 1928 r. następujące fabryki żarówek: Poiters Griffiths & Co. Ltd., Omega Lamp Works Ltd. i Nox Electric Lamp Co. Ltd.

Licht A. G. Vereinigte Glühlampenfabriken. (Szwajcaria).

W 1924 roku połączyły się następujące szwajcarskie fabryki żarówek: Schweizerische Glühlampenfabrik A. G., Neue Züricher Glühlampenfabrik, Baseler Glühlampenfabrik i Glühlampenfabrik Aarau, tworząc koncern Licht A. G. Vereinigte Glühlampenfabriken o kapitale 2,8 mil. franków szwajcarskich. Koncern ten kontrolowany jest w 25% przez koncern Osram i w tyłu procentach przez koncern Philipsa.

Obok tego koncernu istnieje jeszcze w Szwajcarii szereg mniejszych fabryk żarówek, z których wymienić należy Glühlampenfabrik Tungsram Werke, kontrolującą polską fabrykę żarówek w Warszawie pod firmą „Zjednoczona Fabryka Żarówek“, S. A.

Vereinigte Glühlampen und Electricitäts A. G. (Węgry).

Najważniejszą fabryką żarówek na Węgrzech jest założone w 1895 roku w Ujpest towarzystwo Vereinigte Glühlampen und Elektricitäts A. G. Towarzystwo to przejęło w 1920 r. fabrykę żarówek „Watt“ A. G. w Wiedniu. W 1927 r. nastąpił podział produkcji tego towarzystwa. Produkcję aparatów prądu słabego przejęło nowoutworzone towarzystwo Standard Elektricitäts A. G. für Schwachstrom-Erzeugnisse, którego udziały podzielone zostały w 50% pomiędzy Vereinigte Glühlampen und Elektricitäts A. G. i International Standard Electric Co. To drugie towarzystwo wchodzi w skład International Telephone & Telegraph Corp.

Vereinigte Glühlampen und Elektricitäts A. G. współpracuje z koncernem International General Electric Corporation, z którym na zasadzie specjalnego układu istnieje stała wymiana patentów i ulepszeń w zakresie produkcji.

General Electric Corporation. (Stany Zjednoczone Ameryki).

Najważniejszym producentem żarówek elektrycznych w Stanach Zjednoczonych jest koncern General Electric Corporation, ściśle współpracujący w Westinghouse Electric and Manufacturing Co. Oba te przedsiębiorstwa skupiają w swych rękach przeszło 60% amerykańskiej produkcji żarówek, z czego na G. E. C. przypada 49%. Niezależnie od tego G. E. C. kontroluje znaczną ilość innych fabryk żarówek w Stanach Zjednoczonych.

Zagraniczne interesy G. E. C. skupione są w rękach International General Electric Corporation, które kontroluje następujące europejskie towarzystwa fabryk żarówek: N. V. Philips Gloeilampenfabriken, Compagnie des Lampes, Osram Komm.ges., Julius Pintsch A. G., British Thomson Houston Co. Ltd., General Electric Co. Ltd. w Londynie, Vereinigte Glühlampen und Elektricitäts A. G., Elektrische Glühlampenfabrik „Watt“ A. G., Joh. Kremenezky, Soc. Edison Clerici Fabbrica Lampade, Shibaura Engineering Works Ltd.

Międzynarodowy Kartel Producentów Żarówek.

Europejscy producenci żarówek założyli w 1903 r. organizację pod nazwą „Verkaufstelle Vereinigter Glühlampenfabriken G. m. b. H.“ z siedzibą w Berlinie. Na mocy układu ustalono wówczas kwoty produkcyjne członków porozumienia, sposób podziału zysków i wymiany ulepszeń i patentów.

D. 15 stycznia 1926 roku został założony kartel pod nazwą Phoebus S. A. Compagnie Industrielle pour le Développement de l'Éclairage. W myśl statutu zadaniem towarzystwa jest „przestrzeganie praw i obo-

wiązków wypływających z układów". Układ kartelowy przewiduje wymianę patentów i ulepszeń. Poza producentami europejskimi należącymi do kartelu w liczbie 17 przystąpiła do kartelu i Japonja.

Kartel z roku 1925 nie stworzył wspólnego biura sprzedaży, jak to było w układzie z 1903 roku, ale ograniczył się do ustalenia kwot produkcyjnych, zmiennych zresztą w zależności od rozwoju stosunków na rynku.

Umowa kartelowa obowiązuje do 1934 roku. Zaznaczyć należy, że w latach 1933 do 1935 upływają terminy ochronne najważniejszych patentów, wskutek czego możliwą rzeczą stanie się niebezpieczeństwo konkurencji producentów nienależących do kartelu, a grupujących się około szwedzkiej Kooperativa Förbundet, oraz konkurencji stale rozwijającego się przemysłu żarówek w Stanach Zjednoczonych.

O stanie przemysłu żarówek w Polsce napiszemy w następnym numerze „Przemysłu Metalowego“.

DALEKI WSCHÓD A M. W. K. T.

Są wszelkie dane po temu, że na Międzynarodowej Wystawie Komunikacji i Turystyki w 1930 r. w Poznaniu będą wystawione eksponaty przemysłu komunikacyjnego Chin i Japonji, jak również Rosji.

Nie mniej interesującymi eksponatami Wystawy będą objekty propagandowe portów Dalekiego Wschodu oraz towarzystw okrętowych, dla których handel polski może w przyszłości odegrać większą rolę.

Nie jest wykluczone, że i w dziale turystyki M. W. K. T. miasta chińskie i japońskie wezmą też udział, bodaj ze względów reprezentacyjnych, tak samo jak dla tychże względów wezmą udział w tym pokazie Nowy York, Chicago, i większość stolic europejskich.

Pokaz taki na M. W. K. T. będzie miał wartość pokazu światowego, a nie tylko lokalnego, gdyż Wystawa Komunikacyjna, organizowana w 1930 r. w Poznaniu pod auspicjami światowego Związku Komunikacji, ściągnie niechybnie tysiączne rzesze z całej Europy.

M. W. K. T. A KONKURS AWJONETEK.

W związku z przyszłoroczną Międzynarodową Wystawą Komunikacji i Turystyki w Poznaniu, która będzie miała specjalny dział lotnictwa (a więc i lotnictwa sportowego), staje się koniecznym zorganizowanie projektowanego konkursu awjonetek w 1930 r. właśnie w Poznaniu.

Dowiadujemy się ze organizatorem projektowanego konkursu awjonetek jest Zarząd Główny L. O. P. P.

ZCALENIE UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH.

W sprawie projektu zcalenia ubezpieczeń społecznych otrzymaliśmy od jednego z przemysłowców szereg uwag, które przytaczamy w obszernym streszczeniu, gdyż niewątpliwie zainteresują one naszych czytelników.

Redakcja.

Sprawa zcalenia przeróżnych ubezpieczalni i Kas Chorych wchodzi na porządek dzienny. W tej sprawie pozwalam sobie przesłać WPanom kilka swoich uwag.

W projekcie zcalenia ubezpieczeń chodzi znowu o skórę przedsiębiorców, którzy będą płacić, ale nie będą mieli wpływu na zapłacone sumy, gdyż wpływ ten będzie im w 70% odebrany na rzecz rządu i przedstawicieli pracowników. Tak zwane potrącenia, które się robi pracownikom, są tylko nominalne, bowiem robotnik rachuje jako swój dochód tylko to, co otrzyma na rękę, dla przedsiębiorcy natomiast wydatek robocizny przedstawia się w dwóch następujących pozycjach:

a) czysta robocizna, wypłacana robotnikowi na rękę,

b) całkowita opłata do Kasy Chorych i opłaty ubezpieczeń za siebie i za pracowników, wpłacane do przeróżnych kas.

Egzekucje przeprowadza się tylko na przedsiębiorstwie, czyli że tylko przedsiębiorca płaci, a nikt inny. Wzajemnie za to lwią część wpływów na zarządy tych różnych kas daje się tylko pracownikom, czyli partjom politycznym.

Dopiero teraz, gdy partje robotnicze przeszły do opozycji przeciwko rządowi, rząd wkroczył i bardzo boleśnie dotknął partje, wprowadzając nadzór rządowy do Kas Chorych; ten nadzór ma być nową ustawą ulegalizowany.

Należy liczyć się z tem, że ministerstwo pracy będzie zawsze terenem wyłącznych wpływów partji robotniczych, że wpływy w tym kierunku dostaną się znów w ręce, które nigdy gospodarować nie będą umiały i będą zawsze zwały na przedsiębiorstwa coraz to nowe ciężary.

Istnienie ministerstwa pracy jest źródłem rozbudowywania biurokracji ubezpieczeniowej; z tego źródła wypływa także nowa projektowana instytucja — „Zakład Ubezpieczeń Społecznych“, w której już się przewiduje „Okręgowe Urzędy Ubezpieczeń“, podwładnych ministerstwu pracy. Jeżeli mamy mieć samorząd ubezpieczeniowy i jeżeli ma być nadzór nad nim, to wystarczy do tego „Oddział Przemysłu i Handlu“, istniejący przy każdym województwie.

Zwracam uwagę, iż projekt już przewiduje podniesienie składek, a przecież o zmniejszenie ich wszyscy wołają.

Nowy projekt ustawy ma jeden cel racjonalny, t. j. zcalenie wszystkich rozmaitych kas i ubezpieczeń w jedną instytucję. Lecz wtenczas należy tą ustawą objąć wszystko i nie pozostawiać na uboczu innych ciężarów, niebywale obciążających produkcję. Należy więc:

1) Zmniejszyć terminy wypowiedzenia pracy robotnikom i pracownikom umysłowym, gdyż celem tych terminów jest zabezpieczenie pracownika od bezrobocia. W obecnym brzmieniu terminy wypowiedzenia są ciężarem dla tych, którzy zatrudniają pracowników, i hamulcem dla wydajnej pracy. Przedsiębiorca angażowałby w chwili potrzeby więcej pracowników, gdyby nie obawa przed dwutygodniowym albo trzymiesięcznym wypowiedzeniem. Ryzyko pracownika wskutek wypowiedzenia pracy należy uwzględnić całkowicie i jedynie w ubezpieczeniu od bezrobocia.

2) Urlopy są niczem innym, jak ratowaniem zdrowia, zapłata więc za czas urlopu należy tem samem do kategorii zasiłków z Kasy Chorych; zepchnięto ją całkiem niesłusznie na przedsiębiorstwa.

3) Zcalając świadczenia socjalne, należałoby uprościć obliczanie ich wysokości, ustanawiając pewien odsetek od robocizny, ściągany przez urzędy podatkowe. Uniknęlibyśmy wtedy tych nieznośnych ciężarów zgłaszania robotników, tych ciągłych kontroli różnych urzędów w przedsiębiorstwach, tego ogromnego aparatu w Kasach Chorych, tych wciąż nowych komorników i licytacyj.

Jeżeli już się ma kogoś licytować, to niech licytuje jeden tylko urząd, i za podatki i za świadczenia socjalne, za jednym uderzeniem. POCO to dobijanie okresami?

4) Zcalając świadczenia socjalne, należy pamiętać, iż różne miasta, sejmiki, województwa posiadają

Aparaty do spawania:

Tow. Akc. „Perun“, Warszawa.
Biuro: Hortensja 6, tel. 89-34.
Fabryka: Grocnowska № 52,
tel. 201-16.

Blachy dziurkowane (sita):

Wytwórnia Blach Dziurkowan-
nych „Sito“ Warszawa, Dobra
86, tel. 1-92.

Druty — gwoździe — siatki:

Druty surowe i ocynkowane
gładkie i kolczaste, gwoździe,
siatki ogrodzeniowe i rzeczne,
wkłady materacowe i t. p.
Włodawicki Przemysł Druciany
założyciela Józefa Goreckiego.
Wadowice (Małopolska).

Druty stalowe sprężynowe, ja-

sne i ocynkowane, między inne-
mi specjalnie do wyrobu matera-
ców, poleca Belgijska Sp. Akc.
Warszawskiej Fabryki Drutu,
Szyftów i Gwoździ, Warszawa,
Praga, Objazdowa № 1. Tel. 6-81,
160-79, 160-61.

Dźwigniki — łańcuchy:

Bracia Jenike, inż., Warszawa,
Aleja Jeruzolimka 20 tel.: 29-64
i 220-00.

• Warsz. Fabr. Masz. windowych
„Sita“, Chłodna 5, tel. 47-78.

Elektrody do spawania lu-

kiem elektrycznym:
Franc. Tow. Akc. „Perun“ War-
szawa, Oddział w Polsce. Biu-
ro: ul. Hortensja 8, tel. 89-34
i 162-99. Fabryka: ul. Grochow-
ska 52, tel. 201-16.

Elewatory (podnośniki):

Krawczyk i S-ka w Zawierciu.
• Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp.
z ogr. por. Rybnik, G. Śl.

Garnki i przewody rurowe:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Gryzarki:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Gryzarki uniwersalne:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.
• Fabryka Maszyn i Odlewnia
Żelaza Waldemar Krusche i
S-ka, Pabjanice.

Imadła:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Kalandry:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Konstrukcje żelazne:

„H. Zieleziński“ wł. inż. K. Ku-
backi. Warszawa, Marszałkowska
№ 11/13, tel. 5-74 i 281-43.

Koła pasowe transmisyjne:

S. Waberski i Spółka Sp. Akc.
Warszawa, ul. Markowska 8.

Liny stalowe i żelazne, drut

kolczasty, siatki do ogro-
dzeń, drut żel. ocynkowany
inieocynkowany, gwoździe:
Włocławska fabryka drutu,
dawn. C. Klauke Sp. Akc.
we Włocławku. Tel. № 15.

Liny stalowe:

Bracia Jenike, inż., Warszawa,
Aleja Jeruzolimka 20 tel.: 29-64
i 220-00.

Lokomobile przemysłowe:

Wyroby krajowe Borni Schütze,
Fabryka Maszyn i Kottów, Od-
lewnia Żelaza i Stali, Toruń.

Młocarnie szerokomłotne sy-

stemu Jaehne:
Fabryka Maszyn i Odlewnia
Żelaza Waldemar Krusche i
S-ka, Pabjanice.

Motory spalinowe:

Towarzystwo Fabryki Moto-
rów „Perkun“ Sp. Akc. w War-
szawie — Praga, ul. Grochow-
ska 46, Telefon: Zarząd 84-93,
Biuro Sprzedaży 84-40.

Młoty sprężynowe, deskowe

i pasowe, młotki, siewki i in-
ne wyroby masowe kuznicze.
Oldakowski i Neumark, Łódź,
Zakątna 81.

Narzędzia do obróbki metali:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Obrabiarki do metali i drze-

wa:
Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Obrabiarki do drzewa:

Fabryka Traków i Maszyn do
obróbki drzewa, dawniej
C. Blumwe i Syn, Sp. Akc.
Bydgoszcz-Nakielska 26.

Okna żelazne:

„H. Zieleziński“ wł. inż. K. Ku-
backi. Warszawa, Marszałkowska
№ 11/13, tel. 5-74 i 281-43.

• Krawczyk i S-ka w Zawierciu.

Pędnie:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.

• Krawczyk i S-ka w Zawierciu.

Pompy:

Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zie-
liński i S-ka, S. A., Warszawa,
Jeruzolimka 105, t. 5-88 i 58-83.

Pompy:

Brandel, Witoszyński i S-ka.
Pierwsza w Polsce fabryka pomp
odśrodkowych turbinowych.
Warszawa-Praga, Grochow-
ska 37, Tel. 48-86.

* „Sirius“ specjalna Fabr. Pomp

odśrodkowych i turbinowych
Warszawa — Praga, Zamojskie-
go 51, tel. 68-25.

Pompy ręczne i transmisyjne:

Zakłady Mechan. i Odł. Żel.
„Białogon“. Zarząd w Warsza-
wie, Bracka 5, tel. 7-34 i 7-41

Prasy mimośrodowe:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Rury faliste i przewody rurowe

do pary dla wysokiego i
niskiego ciśnienia oraz wyroby
z blachy spawane acetylenem
wykonywa i dostarcza Fabryka
Przewodów Rurowych „Compensator“
W. Maciejewskii S-ka;
Warszawa, ul. Św. Stanisła-
wa 1/3. Telefon 18-72.

Rury żebrowe: kuto-żelazne

w długościach do 6 mtr. do
ogrzewania, Franciszek Wagner
i S-ka, Zakłady Mechaniczne
i Fabryka Tłenu — Łódź ul. Że-
romskiego 94, Tel. 15-99 i 69-20.

Rury żeliwne wodociągowe

stojąco i wirowo lane p/g
norm polskich i niemieckich,
Biuro Sprzedaży. Rur Zjedn.
Odlewni: „Węgierskiej Górki“,
Zakładów Ostrowieckich, „Po-
ręby“ i Lilpop, Rau i Ł.
Warszawa, Nowy Świat 35,
Telefony: 209-26 i 274-43.

Rury żeliwne kanalizacyjne

i wodociągowe:
Zakłady Mechan. i Odł. Żel.
„Białogon“. Zarząd w Warsza-
wie, Bracka 5; tel. 7-34 i 7-41.

Strugarki:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

* Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zie-
liński i S-ka, S. A., Warszawa,
Jeruzolimka 105, t. 5-88 i 58-83.

Sruby:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Tokarki:

Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zie-
liński i S-ka, S. A., Warszawa,
Jeruzolimka 105, t. 5-88 i 58-83.
Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Tokarki:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Traki i wszelkie obrabiarki

do drzewa:
Fabryka Traków i Maszyn do
obróbki drzewa, dawniej
C. Blumwe i Syn, Sp. Akc.
Bydgoszcz-Nakielska 26.

* Stowarzyszenie Mechaników

Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Transportery (przenośniki):

Krawczyk i S-ka w Zawierciu.

Urządzenia mechaniczne dla

kopalń i kamieniołomów:
Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp.
z ogr. por. Rybnik, G. Śl.

Wagi kolejowe i wozowe:

Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp.
z ogr. por. Rybnik, G. Śląsk.

Walce drogowe:

Pierwsza Fabryka Lokomotyw
w Polsce, Sp. Akc. Zakłady
w Chrzanowie (Małopolska),
Zarząd w Warszawie, Święto-
krzyska 28.

Walce żeliwne utwardzone

Tow. Akc. J. John w Łodzi.
• Modrzejskie Zakłady Gór-
niczo-Hutnicze, Sp. Akc. So-
snowiec — Huta Katarzyna.

Wanny żeliwne, porcelanowo-

emaljowane kwasoodporne,
Zakłady Przemysłowe Odlew-
nia Żelaza i Emaljeria „Kam-
mienna, — Jan Witwicki“, Kam-
mienna, poczta Skarżysko —
z Radomskiej.

Wiertarki:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.
• Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Wiertarki kolumnowe szyb-

kobieźne:
Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.
• Fabryka Maszyn i Odlewnia
Żelaza Waldemar Krusche i
S-ka, Pabjanice.

Wiertarki słupkowe i stołowe

oraz szlifierki słupkowe i sto-
łowe dostarcza: „Wiepółana“
Tow. Akc. w Poznaniu, ul. Da-
browskiego 81.

Żelazne dachy i świetlniki

specjalnie oszkłone bez kitu.
A. Alschler i Syn Bielsko n./Ni-
prem 6-8.

NieZRóWnane Autobusy i Ciężarówki

JEDYNE NA NASZE DROGI

ZAKŁADY MECHANICZNE

„URSUS“ Sp. Akc.

CENTRALA:

Warszawa, Skierniewicka 27/29

SZYBKOŚĆ — BEZPIECZEŃSTWO — WYGODA — OSZCZĘDNOŚĆ

ODLEWNIA ŻELAZA

WŁ. AMBROŻEWICZ

WARSZAWA

KOLEJOWA 37/39 — róg Karolkowej 1/3

TELEF.: 13-99 i 74-99

Adres dla depesz: **Ambrożewicz Warszawa—Kolejowa**

Spółka Akcyjna

Warszawskiej Odlewni i Fabryki Maszyn

„METALLUM”

WARSZAWA

UL. WOLSKA Nr. 98, TELEF. 118-07

Adres dla depesz: **Metallum Warszawa**

Transmisje: Koła pasowe, maszynowo formowane, wymiarów od najmniejszych do największych, części transmisyjne, łożyska Sellersa, koźły wiszące, modele własne. **Tryby** formowane maszynowo. **Odlewy** maszynowe. **Cylindry** — specjalna kompozycja żelaza. **Odlewy hartusowe** (twarde). **Odlewy budowlane** — modele własne. Prócz tego fabryki **przyjmują wszelkie zamówienia w zakresie odlewnictwa wchodzące z modeli nadesłanych, własnych, jako też podług rysunków.**

CYNKOWNIA WARSZAWSKA

(Właśc.: Inż. T. RAPACKI i Z. ŚWIĘCICKI)

Warszawa, ul. Boduena 3, Tel. 52-07, 52-77 i 53-07

przyjmuje do cynkowania wszelkie wyroby, konstrukcje oraz odlewy żelazne.

**THE INTERNATIONAL SHIPBUILDING
AND ENGINEERING CO. LTD.**

**Międzynarodowe Towarzystwo
Budowy Okrętów i Maszyn S. A.**

BUDUJE i WYKONYWA:

Maszyny parowe	Dźwigi i konstr. żel.
Silniki Diesla	Wywrotki, truksy leś.
Lokomobile Diesla	Kotły o wysokich ci-
Aparaty cukrownicze	śnieniach.
Traktory gąsienicowe	Uniwersalne paleni-
Silniki elektryczne	ska do miału wę-
Małe maszyny świetl.	glowego
Pompy	Urządzeniachłodnicze
Kolejki wąskotorowe	Reparacje wszelkiego
Aparatura chemiczna	rodzaju.

Dzwony.

DYREKCJA GŁÓWNA:

GDAŃSK

WERFTGASSE 4, TEL. 34-05 do 34-10

ODDZIAŁY i PRZEDSTAWICIELSTWA:

Warszawa — ul. Jasna 11 m. 5, Tel. 99-18
Łódź — ul. Traugutta 9, Tel. 41-83
Lwów — ul. Podleskiego 7, Tel. 48-88
Kraków — ul. Wiślana 12, Tel. 30-49
Poznań — Słowackiego 18, Tel. 77-85
Lublin — Krak. - Przedm. 56 m. 8, Tel. 962
Równe — Al. 3 Maja 30, Tel. 307
Katowice — Marjacka 28, Tel. 19-84
Wilno — Jagiellońska 9, Tel. 8-84

ZJEDNOCZENI POLSCY PRZEMYSŁOWCY METALOWI

Spółka Akcyjna

WARSZAWA, TRAUUGUTTA 4, TEL.: 3-94, 211-15, 211-61

Adres Telegraficzny: „Metalowcy“.

POLECAMY:

**WIERTARKI, SZLIFIERKI i WCIĄGARKI
ELEKTRYCZNE**

na prąd stały, zmienny i uniwersalne
francuskiej firmy

CONSTRUCTIONS ELECTRIQUES „WAGEOR“ S. A.
S. Etienne (Loire).